

Broszura dotycząca Programu Edukacyjnego dla Saksonii

Ludzi nie można niczego nauczyć.
Można jedynie pomóc im
w odkryciu wiedzy drzemącej
w nich samych.

Galileo Galilei

Niemożliwe to często to,
czego nikt dotąd nie spróbował.

Johann Wolfgang Goethe

Banał nie zatryumfuje,
dopóki istnieje zadziwienie.

Andre Heller

Tylko ten, kto czuje dźwięk,
potrafi usłyszeć kolory.

Michael Weisser

Tylko ten, kto słyszy śmiech
motyli, wie, jak pachną chmury.

Novalis

Mocy nie da się przekazać,
możną ją tylko obudzić.

Georg Büchner

Wyobraźnia liczy
się bardziej niż wiedza.

Albert Einstein

Drodzy Rodzice,

placówki opieki dziennej (placówki pobytu dziennego dla dzieci i placówki zajmujące się dzienną pielęgnacją dzieci) to miejsca, w których dzieci powinny czuć się dobrze, gdzie znajdują przyjaciół, mają poczucie bezpieczeństwa i wystarczającą swobodę do zabawy. Są to także miejsca nauki i edukacji. Miejsca te wspomagają i uzupełniają kształcenie i wychowanie w domu rodzinnym, jednak nie powinny i nie są w stanie go w tym zastąpić. Umożliwiają one dzieciom nabywanie doświadczeń, wychodząc poza ramy rodziny, pobudzając je do podejmowania kroków, pozwalających poznawać różnorodność naszego świata.

Przy wyborze oferty edukacyjnej, wychowawczej i opiekuńczej dla swych dzieci natknęli się Państwo zapewne na ogromną różnorodność form i koncepcji, jaka rozwinęła się także w Saksonii. Wiele placówek opieki dziennej kieruje się wybranymi przez siebie merytorycznymi bądź pedagogicznymi aspektami. Wszystkie oferty dotyczące opieki nad dziećmi są jednak związane z jedną centralną misją edukacyjną, która zapisana jest w Programie Edukacji dla Saksonii i od 2005 roku także w Ustawie o wspieraniu dzieci w dziennych ośrodkach

opieki [niem. Gesetz zur Förderung von Kindern in Tageseinrichtungen]. Program ten nie zawęży pracy danej placówki, ale stanowi podstawę, drogowskaz i wymienia ważne tematy oświatowe. Wskazuje drogę w odniesieniu do wymagań szkoły, a ponadto przygotowuje podstawy do kształcenia ustawicznego.

Edukacja może się powieść tylko wtedy, gdy dom rodzinny i placówka opieki dziennej będą wspólnie dążyć do tego samego celu. Dlatego też celem niniejszego podręcznika jest zapoznanie Państwa z Programem Edukacji dla Saksonii. Nie stanowi on katalogu celów i wytycznych do opracowania, lecz obok zbioru tematów ma inspirować wychowawców oraz opiekunów do pracy pedagogicznej. Punktem wyjścia jest takie podejście do dziecka, które skupia się na jego mocnych stronach i w którym dziecko cenione jest jako mała, niepowtarzalna osobowość. Dziecko należy uczynić zdolnym do tego, aby przy wsparciu ze strony dorosłych i w ciągłym kontakcie z innymi dziećmi potrafiło wykreować sobie swój obraz świata i na podstawie pozytywnego poczucia własnej wartości wypróbować swe możliwości. Mniej chodzi o to, aby dorośli „wpajali” dziecku swoje widzenie świata i swoje własne doświadczenia, lecz o to,

aby dziecko we współdziałaniu ze specjalistami i innymi dziećmi mogło samo odkrywać. W niniejszym podręczniku próbujemy przedstawić to na przykładach.

Program edukacji stworzył nowe akcenty i ożywił dyskusję wokół tematów oświatowych i postaw pedagogicznych. Wielu rodziców ustosunkowało się do niego pozytywnie. W latach 2010–2011 dokonano ewaluacji Programu Edukacyjnego dla Saksonii. Biorący w niej udział naukowcy potwierdzili jego aktualność i skuteczność. Oczywiście także Państwa zapraszamy do przemyśleń. Ważny jest nade wszystko Państwa dobry kontakt z placówką lub z opiekunką bądź opiekunem dziennym. Zachęcamy do skorzystania z ustawowo zagwarantowanego Państwu prawa współdziałania oraz do uczestniczenia w realizacji zadań placówek opieki dziennej.

Pełną wersję Programu Edukacji znajdą Państwo na serwerze www.kita-bildungsserver.de.

Brunhild Kurth

Minister Kultury Kraju Związkowego Saksonia

Litery i imiona

Nauka przez zabawę, Celina, 5 lat

Kiedy mam wrażenie, że to już koniec, okazuje się, że jest inaczej.

Celina znajduje spokojne miejsce w sąsiedniej sali i zabiera się za kolorowanie wszystkich identycznych liter. Cicho przysiadam się do niej i bez słowa przyglądam się jej zajęciu. Zaczynam rozumieć jej podejście i z ciekawością czekam, co będzie dalej. Rzeczywiście, kiedy skończyła kolorowanie, pokazuje mi rezultat swojej pracy. — Ta literka (e) jest bardzo często, i ta (n) też, ale tej (c) nie kolorowałam tak samo często!

Uważnie jej słucham i myślę: co za osiągnięcie! Potem Celina pozwala mi zapisać i moje imię.

Katharina B., nauczycielka

Mimo że zaczęła się tego uczyć dopiero kilka dni temu, Celina zapisuje swoje imię na kartce za każdym razem, kiedy ma ku temu okazję. Jest bardzo dumna z tej umiejętności i bardzo zainteresowana literami alfabetu.

Jest wtorkowy ranek. Celina dociera do placówki opieki dziennej około godziny 8:00. Tak jak w poprzednie dni dziewczynka siada przy stole i zapisuje swoje imię. Dzisiaj jednak robi jeszcze coś więcej. Bierze ołówek i kartkę, na której zapisywała swoje imię, i wychodzi z pokoju, mówiąc: — Zaraz wracam! Pozwalam jej wyjść i czekam na jej powrót. Jest w sąsiednim pokoju, gdzie rozmawia z rodzicami innych dzieci i prosi ich o zapisanie swoich imion. — Tak jak ja! — domaga się dziewczynka. Następnie znowu znika. Dziesięć minut później jest z powrotem i pokazuje mi kartkę. Celina zebrała osiem imion. Jestem zdumiona. Odczytuję imiona na głos. Celina pokazuje swój skarb każdemu, kto akurat przechodzi.

Fragment Programu Edukacyjnego:

„Koncepcja edukacyjna leżąca u podstaw niniejszego programu opiera się na zasadzie samoedukacji. Edukację postrzega się jako holistyczny, wszechstronny proces związany z ogólnym rozwojem człowieka, z jego odmiennymi sposobami postrzegania, myślenia i reagowania. W związku z tym edukację uznaje się za coś więcej niż uczenie się.”

Na jakich koncepcjach edukacyjnych opiera się Program Edukacyjny dla Saksonii?

Najlepiej ilustruje to przykład Celiny.

Od samego początku dzieci próbują uczestniczyć w życiu swojego otoczenia i eksplorować je poprzez własne inicjatywy, strategie i środki, a także zbierać własne doświadczenia. W historii Celiny dowiadujemy się, że dziewczynka podchodzi do rodziców innych dzieci i prosi ich o zapisanie swoich imion. Dzieci uczą się z własnej woli i dzięki temu możliwy jest ich rozwój. Celinie nikt nie polecił zrobienia tego, czym się zajęła: zrobiła to dlatego, że była tym autentycznie zainteresowana.

Tak jak każde dziecko Celina ma wiele możliwości eksplorowania swojego otoczenia, które pomagają jej w uzyskaniu orientacji oraz odkrywaniu i wykorzystywaniu tego, co znajduje. Dlatego Celina rozumie, że rodzice mogą być pomocni w jej sytuacji, ponieważ potrafią już pisać. Zajmując się literami alfabetu, Celina poczuła potrzebę sklasyfikowania wszystkich wrażeń zmysłowych, które początkowo wydawały jej się niezorganizowane i chaotyczne. Ze względu na tę potrzebę Celinie nie wystarczało samo zapisanie imion przez rodziców. Znalazła spokojne miejsce i zaczęła tworzyć własny system porządkowania liter. Jak widać, dzieci mają własne sposoby pracy prowadzącej do rozwoju. Korzystają z już posiadanych umiejętności, w tym przypadku dotyczących zapisywania liter, porządkowania przedmiotów i komunikacji. Aby osiągnąć swój cel, Celina łączy te umiejętności, a w wyniku tego zdaje sobie sprawę, że niektóre litery występują w słowach częściej niż inne. Dziewczynka tworzy więc własny system pozwalający na stwierdzenie, które litery pojawiają się

częściej w zebranych imionach, a które rzadziej.

Tak jak Celina, dzieci powinny mieć możliwość dotykania przedmiotów i patrzenia na nie przez tak długi czas, jaki jest im potrzebny do ich zrozumienia.

Aby ten rodzaj badania i rozumienia własnego otoczenia był możliwy, niezbędny jest szereg różnorodnych możliwości. Dzieci potrzebują środowiska nauki pełnego bodźców. To, jak głęboko dziecko zagłębia się w eksplorowanie danego przedmiotu, zależy m.in. od czasu dostępnego na dokonywanie odkryć i od dorosłych, którzy decydują, jaką wiedzę dzieci zdołają przyswoić.

Nauczycielka Celiny miała do niej zaufanie i dała jej możliwość swobodnego poruszania się po placówce. Celina miała wystarczająco dużo czasu i materiałów, aby realizować swoje zainteresowanie. Ponadto towarzyszyło jej wsparcie i zrozumienie ze strony nauczycielki, która była na tyle spostrzegawcza, że zauważyła indywidualny proces nauki Celiny. To w dużej mierze od dorosłych zależy, czy dziecko odkryje własny potencjał i może rozwijać się w zgodzie z tym potencjałem i czy będzie mogło uczyć się rozumieć świat, innych ludzi i samego/samą siebie w „swoich językach”.

Podczas dokonywanych odkryć Celina doświadczała radości, dobrego samopoczucia i satysfakcji. Każdy, kto przechodził obok, widział jej pracę. Dziewczynka odnalazła cel i znaczenie tego, co robiła, a także jej otoczenia. Dzięki takiej podstawie zajęcia i przedmioty nabierają dla dziecka subiektywnego, indywidualnego znaczenia, i przez to mogą być łatwiej włączone do dotychczasowego zasobu wiedzy.

Wszystkie dzieci wypracowują swoją tożsamość

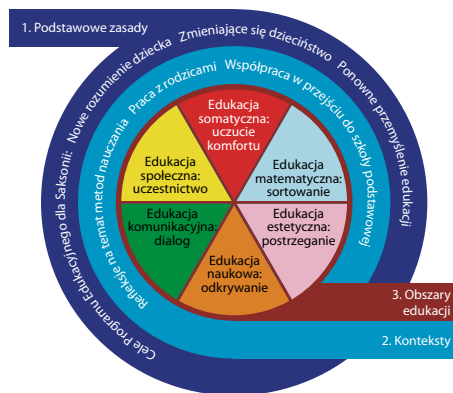
poprzez kontakt i interakcje z innymi dziećmi, dorosłymi i przedmiotami znajdującymi się w otoczeniu i uzupełniają swoje umiejętności zdolnościami innych osób w ramach wzajemnej wymiany. Aby zrealizować wszystkie aspekty tego rozwoju, dziecko potrzebuje uznania i szacunku dorosłych, którzy — podobnie jak nauczycielka Celiny — powinni okazywać zdumienie, uważnie słuchać i chwalić dziecko za jego osiągnięcia. Dorośli powinni być otwarci i uszczęśliwieni poczynaniami dzieci. Podejście edukacyjne oparte na tej zasadzie zakłada wspieranie dziecka w procesie samoedukacji i umożliwianie mu realizowanie własnych pomysłów i planów, tak jak to robiła Celina.

Mimo że program wyodrębnia poszczególne obszary edukacji, należy zaznaczyć, że obszary te nie mogą być rozpatrywane oddzielnie w kategorii praktycznych metod nauczania, ponieważ rozwój dziecka przebiega w sposób bardziej złożony. Procesy nauki zawsze odwołują się jednocześnie do wielu obszarów, co nie oznacza, że w każdej sytuacji dnia codziennego każdy z tych obszarów jest tak samo obecny. Różnorodność sytuacji, w których następuje uczenie, pomaga wyeliminować tę nierównowagę. Ilustrują to przykłady przedstawione w dalszej części broszury.

Jak jest zorganizowany Program Edukacyjny dla Saksonii?

Na diagramie poniżej przedstawiono podstawowe zasady, obszary edukacji i konteksty Programu Edukacyjnego.

Program opisuje sześć różnych obszarów edukacji: somatyczny, społeczny, komunikacyjny, estetyczny, naukowy i matematyczny. Po wprowadzeniu następują opisy poszczególnych obszarów zawierające terminy przewodnie; terminy te są z kolei połączone w konkretne, praktyczne tematy.

Chłodzenie jedzenia przy pomocy wentylatora

Nauka przy obiedzie, Luis, 2 lata

Jest gorący lipcowy dzień. Dzieci siedzą przy obiadowym stole. W miskach paruje kasza manna. Luis nakłada sobie trochę: bardzo ostrożnie i z poważną miną wyciąga rękę po łyżkę i starając się jej nie przechylić, prowadzi ją w kierunku talerza. Niektóre dzieci dmuchają na talerze. Luis próbuje kaszy, ale odkłada łyżkę, stwierdzając: — To jest gorące! Jego kolega Paul robi podobnie.

Luis spokojnie siedzi przy stole. Spogląda w stronę stojącego na podłodze wentylatora, który ma chłodzić pomieszczenie w gorące dni. Chłopiec z fascynacją obserwuje obracający się mechanizm.

W końcu wstaje z talerzem w dłoniach i podchodzi do wentylatora. Podstawia talerz pod wentylator i przygląda mu się.

Zaciekawiony nauczyciel pyta: — Co robisz? Luis odpowiada: — Chcę wystudzić — i kuca. Przez jakiś czas jest sam, ale po chwili dołączają

Fragment Programu Edukacyjnego:

„Uznanie procesu autouczenia się i podkreślanie indywidualnej aktywności dziecka nie oznacza zwolnienia dorosłych z odpowiedzialności. Przeciwnie: świat, w którym dziewczynki i chłopcy żyją, oraz doświadczenia, jakie zbierają kształtują ich tożsamość.”

do niego Lisa i Paul. Oni także chcą trochę ochłodzić swój obiad.

W tej codziennej sytuacji Luis zauważa, że jego pomysł ochłodzenia obiadu przy pomocy wentylatora zostaje podchwycony przez innych. Nie tylko uzyskuje od innych dzieci potwierdzenie, że jego pomysł był dobry, lecz również doświadcza integracji z grupą i akceptacji (edukacja społeczna). Tego typu wspólne doświadczenia i zajęcia dają dzieciom okazję do komunikacji werbalnej („Chcę wystudzić”) i działania (Paul idzie w ślady Luisa) — edukacja komunikacyjna.

Kiedy Luis wstaje i podchodzi do wentylatora, nie ma na celu zakłócenia spokoju innych lub okazania lekceważenia podstawowych zasad zachowania się przy stole. Chce zjeść obiad, więc znajduje skuteczny sposób jego ochłodzenia. Bierze odpowiedzialność za zaspokojenie swoich podstawowych potrzeb (edukacja somatyczna). Pozwalając na to za-

chowanie, nauczyciel daje Luisowi możliwość odkrycia sprytnego sposobu wykorzystania wentylatora. Chłopiec ma szansę zbadania procesów fizycznych i czuje się zachęcony do analizowania i wykorzystywania swoich spostrzeżeń (edukacja naukowa). Luis eksploduje i odkrywa swoje otoczenie wszystkimi zmysłami: słuchem, wzrokiem, dotykiem itp. (edukacja estetyczna).

Dwuletni Luis potrafi już nałożyć sobie jedzenie i radzić sobie z ilościami i ciężarami. Kiedy niesie swój talerz, musi zachować równowagę i oszacować, ile siły będzie potrzebował do wykonania tej czynności (edukacja somatyczna i matematyczna w połączeniu z edukacją naukową).

Przedstawiona szczegółowa ilustracja nakleśla wielopłaszczyznowe doświadczenie uczenia się w przypadku Luisa oraz złożone połączenia między poszczególnymi obszarami edukacji — uczenie się przy obiedzie!

Przezroczyste kolorowe arkusze

**Eksperymentowanie z materiałami —
pomysł Łuki, 3 lata**

Ostatniego lata dostaliśmy od pani N., matki Lisy, kolorowe plastikowe arkusze. Z radością daliśmy je dzieciom, żeby mogły się nimi bawić.

Dzieci z zainteresowaniem zabrały się za badanie materiału. Po pierwsze jego cech: jak elastyczny jest ten materiał? Czy można go pociąć? Jaką ma powierzchnię? Czy można przez niego coś zobaczyć? – Pojawiło się wiele pytań, na które dzieci z zapałem poszukiwały odpowiedzi.

Po jakimś czasie dzieci nadal rozmawiały i dyskutowały, pełne entuzjazmu: „Patr! Wszystko widzę na czerwono!” „A ja na niebiesko!”

Tego samego popołudnia dzieci przyklejały kolejne przezroczyste arkusze do okien, a następnie wspólnie podziwialiśmy kolorowe refleksy pojawiające się na podłodze.

Kilka dni później...

Jest za piętnaście trzecia. Niskie zimowe słońce świeci przez nasze kolorowe okna. Niektóre dzieci nadal siedzą przy podwieszonym stole. Luca kończy jeść i wstaje. Bierze krzesło, stawia je na dywanie naprzeciwko okna i siada. Tylko dlaczego siedzi tyłem do okna? Kolorowe arkusze już go nie interesują. Chłopiec z zaciekawieniem przygląda się kolorowym plamom na podłodze. Po chwili Luca przynosi drewniane klocki i zapełnia nimi kolorowe kształty widoczne na podłodze. O co może mu chodzić? Następnie chłopiec z powrotem siada na krześle i z tego miejsca ocenia wyniki swojej pracy. Powtarza to kilka razy.

Fragment Programu Edukacyjnego:

„Osoby, które eksplorują nowe rzeczy, na ogół brały na siebie małe zadania związane z niewielką liczbą pytań. Na skutek dokonywanych odkryć pojawiały się jednak nowe pytania. Podobnie jest z dziećmi: dzieci są ciekawskie i potrzebują możliwości zbierania własnych doświadczeń dotyczących otaczających je przedmiotów i zjawisk naturalnych, kultury i religii.”

Obserwuję Lukę, zastanawiając się, co robi — pełen entuzjazmu próbuję rozgryźć jego działania.

Jest już kwadrans po trzeciej. Schodzą się dzieci z innych grup. Nikt nie przerywa Luce, ale kilkoro dzieci przygląda mu się z oczekiwaniem. Po piętnastu minutach Luca i jego koleżanka Nora ze zdziwieniem zauważają, że kolorowe plamy się przesunęły. Próbują znaleźć jakieś wyjaśnienie tego zjawiska. Nora myśli, że to przez widoczny na niebie księżyc, który „spycha słońce na bok”. Ale dzieci wcale się tym nie przejmują, ponieważ kolorowe plamy mogą nadal służyć jako „rozświetlona autostrada”!

Tyle kolorów! Jakie efekty dają kolory poszczególnych arkuszy? Prezent otrzymany od pani N. nie tylko pobudził ciekawość dzieci, lecz również zachęcił je do badania różnych możliwości. „Wszystko widzę na czerwono!” „A ja na niebiesko!”. Dzieci natychmiast znajdują sposób zabawy materiałem, który wpadnie w ich ręce i przez to wpadają na pomysły, których ani nauczyciel, ani pani N. nie potrafiliby przewidzieć.

Możliwość samodzielnej pracy z materiałem daje dzieciom szansę eksplorowania i odkrywania świata. Aby umożliwić dziecku niezależne badanie przedmiotów i odkrywanie sposobu posługiwania się nimi, konieczne jest przyznanie mu wolności eksperymentowania, a następnie pokazanie praktycznych zastosowań jego odkryć. Dzięki eksplorowaniu możliwości związanych z przezroczystymi kolorowymi arkuszami dzieci zainteresowały się również kolorowymi kształtami na podłodze. Kilka dni później kolorowe plamy nadal wzbudzały ich zainteresowanie. Plamy zostają wypełnione klockami, a dzieci zauważają, że zmiana kąta padania promieni słonecznych zmienia również kształt plam (edukacja matematyczna i estetyczna). Związana z tym rozmowa między dziećmi również ma swoje znaczenie, ponieważ pozwala tworzyć połączenia między dotychczasową a nową wiedzą.

Nie jest istotne, czy dzieci „poprawnie” czy „niepoprawnie” rozumieją swoje otoczenie: liczy się to, że opisują spostrzeżenia, wykorzystując własne doświadczenia. Ze świetlistych kształtów i klocków można zbudować

„rozświetloną autostradę”. Wyjaśnieniem ruchu kolorowych plam na podłodze jest już widoczny na niebie księżyc (edukacja społeczna, komunikacyjna, naukowa i somatyczna).

Kiedy dzieci znajdują własne wyjaśnienia, dorośli powinni wspierać ich pomysły, zachęcać do dalszych zajęć i dawać im wystarczająco dużo czasu na eksperymentowanie. Dzieci mogą wtedy dokonywać przełomów, tak samo, jak prawdziwi naukowcy. W ten sposób wypracowują hipotezy i założenia („księżyc spycha słońce na bok”), które weryfikują pod kątem trafności i rozwijają w nowe teorie.

Ponieważ nauczyciel i pani N. są gotowi podążać za ewoluującymi pomysłami dzieci, umożliwiają dzieciom znajdowanie wyjaśnień razem z nimi poprzez kolejne eksperymenty. Na przykład dzieci mogą obserwować różne kąty padania światła i to, jak światło przenika przez przezroczyste arkusze, malować arkusze, wieszać je w celu podzielenia pokoju na części itp.

Odkrywanie nowych światów

Zamek — dzieło Karla, 4 lata

Wśród dzieci wrze praca. Elsa dekoruje znajdujące się w sali meble kolorowymi szklanymi koralikami, a Laura, Paula i Caroline pracownicy malują na papierze rozłożonym na podłodze. Kolorowe księżniczki, kwiaty i słoneczka stopniowo nabierają kształtów. W sąsiedniej sali kilkoro dzieci pod wodzą Feliksa zbudowało zamek z krzeseł, piankowych klocków i innych rzeczy, a teraz bronią go przed wyobrażonymi wrogami. Wydaje się, że odwiedziny w tym wielkim zamku na skraju miasta robi na dzieciach trwałe wrażenie.

Karl kręci się między grupami bez konkretnego celu i wydaje się zadowolony, kiedy później wszyscy wychodzą do ogrodu.

Na zewnątrz znowu go widzę: siedzi w piaskownicy i ma przed sobą kilka wiader i duży pojemnik z kolorową kredą. Jest zajęty pocieraniem kredy o kuchenne sitko, przez co otrzymuje drobny proszek, który ląduje w wiaderkach — niebieski, zielony, żółty, fioletowy, różowy i pomarańczowy.

Jest tak skupiony, że ledwie mnie zauważa, kiedy siadam koło niego. Pociera, dmucha i marszczy brwi, kiedy rączka mu się poślizgnie. Obserwuję go przez chwilę. Wiaderka napełniają się. — Chcesz zrobić kolory? — pytam. Potrząsa głową — nie ma czasu na pogaduszki.

Po chwili Karl zabiera wiaderka do dużej sterty piachu w piaskownicy i posypuje piach kolorowym proszkiem. Pojawiają się różowe okręgi, zielone i niebieskie paski, żółte kształty i pomarańczowe kropki. — Zamek — mówię.

Fragment Programu Edukacyjnego:

„Słowo „estetyczny” jest często używane w odniesieniu do pojęcia idealnego piękna, chociaż tak naprawdę oznacza zdolność odczuwania i jej funkcje. W szerszym znaczeniu oznacza to harmonię między naturą a sztuką i harmonię między ludzkimi zmysłami. W przypadku chłopców i dziewczynek objawia się to myśleniem obrazowym i chęcią estetycznego wyrażenia tego, co wyobrażone.”

Wielość wrażeń, jakie zamek obudził w głowach dzieci, doprowadziła do bardzo różnych pomysłów, fantazji i aktywności. W takich sytuacjach możemy obserwować, jak różnie dzieci przetwarzają swoje doświadczenia w zabawę. Każde dziecko ma swój zasób doświadczeń, który gromadzi dzięki wyobraźni. W tym procesie dochodzi do połączenia już znanego tematu i już zdobytej wiedzy z nowymi tematami i nowymi informacjami, jakie pojawiły się na skutek odbierania zamku na wiele różnych spo-

sobów. Te różne sposoby przetwarzania znajdują swoje odzwierciedlenie w różnorodnych i kreatywnych formach wyrazu dzieci, np. dekorowaniu przy użyciu różnych materiałów lub rzeczy (kolorowe szklane koraliki) lub przyjmowaniu różnych ról (rycerz, księżniczka). Dzięki tej wzajemnej wymianie dzieci dzielą nie tylko swoje doświadczenia, lecz również już zdobytą wiedzę i mogą rozwijać je poprzez zabawę.

Karl wziął piasek, kolorową kredę i stare kuchenne sitko. Stworzył „obrazy” oparte na jego osobistym doświadczeniu: od doświadczeń nabytych w domu czy u dziadków po zajęcia z dziećmi i nauczycielami z placówki opieki dziennej. Na tej podstawie stworzył własną indywidualną koncepcję zamku.

Podzielił kolorową kredę w zależności od koloru (edukacja estetyczna). Wziął tyle samo wiaderek, ile miał kolorów (edukacja matematyczna) i wykonał wysiłek ścierania kredy do postaci kolorowego proszku (edukacja somatyczna i społeczna). Słowem „zamek” wyraził swoją dumę i satysfakcję z tego osiągnięcia.

Karl zaskoczył nas wszystkich. Stworzył nowy, inny rodzaj zamku.

Konteksty

Na poprzednich stronach przedstawiono codzienne sytuacje z udziałem dzieci, ilustrujące koncepcje i obszary edukacyjne będące podstawą Programu Edukacyjnego dla Saksonii. Czytelnik zapoznający się z niniejszą broszurą może odnieść wrażenie, że w dzieciństwie nauka dzieje się samoistnie i jest inspirowana tylko przez dzieci, a dorośli pozostają w tym procesie właściwie bierni. Czy tak jest rzeczywiście?

Odpowiedź na to pytanie jest zawarta w trzecim rozdziale Programu Edukacyjnego dla Saksonii, w którym zwraca się szczególną uwagę na obowiązki opiekunów dziennych i codzienną opiekę nad dziećmi. Głównym zadaniem nauczycieli jest zezwolenie na aktywny proces autodydaktyczny u dzieci poprzez obserwowanie i dokumentowanie procesów uczenia się, tworzenie odpowiedniego otoczenia, podejmowanie decyzji dotyczących metod nauczania oraz współpracę ze wszystkimi osobami zaangażowanymi w proces edukacyjny.

Obserwacja i dokumentacja

Pedagogiczne podstawy powstają na drodze obserwacji procesów uczenia się dzieci. Podczas tych obserwacji nie powinno się kłaść nacisku na to, czy dzieci posiadały konkretne umiejętności i czy umiejętności te odpowiadają ich wiekowi. Ważniejsze jest dostrzeżenie i docenienie zasobów, mocnych stron i procesów rozwojowych każdego dziecka.

Mimo że istnieje szereg metod obserwacji, wszystkie służą temu samemu celowi: dostrzeżenie i zapisanie za interesowań dzieci. Zapisane obserwacje nie powinny zawierać wyników osiągniętych przez dziecko w określonej sytuacji, ale różnorodne historie uczenia się doświadczane przez dzieci w kontekście życia codziennego. W ten sposób nauczyciele mogą dostrzegać i wspierać indywidualne procesy rozwojowe każdego dziecka.

W celu rozpoznania etapów rozwojowych w życiu dziecka i lepszego zrozumienia procesu uczenia się, nauczyciele powinni wykorzystywać dostępne metody dokumentacji. Zapisane obserwacje stanowią podstawę dla ciągłej wymiany między nauczycielami, a także między nauczycielami a dziećmi i ich rodzicami. Istnieją różne formy dokumentowania rozwoju dziecka. Może to oznaczać gromadzenie informacji na temat wypowiedzi i aktywności dzieci w formie anegdot, a także szkice, fotografie i prace samych dzieci. Wzajemna wymiana pozwala na zrozumienie sposobu, w jaki dzieci odkrywają świat, i

daje dzieciom szansę rozmawiania o ich zajęciach i formach wyrazu. Tego rodzaju wymiana stanowi podstawę wspierania rozwoju dziecka.

Na tej podstawie można stworzyć warunki, w których przebiegają dziecięce procesy uczenia się:

- celowe tworzenie przestrzeni stymulujących dzieci do nauki,
- stworzenie codziennego planu dnia, w którym dzieci mają wystarczająco dużo czasu, wolności i niezależności, oraz
- metodycznie różnorodne podejście nauczycieli, zachęcające dzieci do korzystania z własnej kreatywności, kierujące procesem uczenia się i moderujące dynamikę grupy dzieci.

Krótką opowieść, której główną bohaterką jest Celina, zaobserwowana i zapisana przez jej nauczycieli, pokazuje nam, co jest ważne z punktu widzenia dziecka. Jak można jeszcze bardziej zachęcić Celinę do nauki? Jak dziewczynka spędza czas w domu? Te i podobne kwestie poruszone w czasie rozmowy z rodzicami pomagają nauczycielom znaleźć nowe sposoby tworzenia wyzwań dla Celiny, np. przy użyciu takich pomocy, jak maszyna do pisania w sąsiedniej sali, pudełko stempli, gazety i książki. Inne możliwości poszerzania horyzontu doświadczeń Celiny proponuje publiczna biblioteka, ćwiczenie liter alfabetu poprzez grę w „widzę...” (ang. „I

spy”) w mieście (np. znalezienie litery „a” w słowie „apteka”). Dzięki konkretnym pomocom i otoczeniu nauczyciele uznali, że Celinę ciekawią litery, ale być może dziewczynka interesuje się też kształtami i kolorami. W takiej sytuacji można zaoferować nowe zajęcia. To, jakie pomoce mają być wykorzystywane, powinno zależeć tylko od dziecka.

We wczesnym dzieciństwie uczenie się jest możliwe głównie poprzez zabawę. Zabawa stanowi najważniejsze zajęcie dziecka i nie jest jeszcze postrzegana jako „odpoczynek” czy „czas wolny” w przeciwieństwie do pracy czy zajęć edukacyjnych. Nauka przez zabawę to najbardziej złożona forma uczenia się w dzieciństwie. Daje dziecku możliwość niezależnego odkrywania, zdobywania i eksperymentowania w sposób, który zależy tylko od dziecka. Dla dzieci zabawa to aktywne badanie społecznego, materialnego i naturalnego otoczenia i nabywanie wiedzy o nim. Podczas zabawy dzieci wykazują wysoki poziom motywacji dotyczącej zgłębiania ich zainteresowań, wypróbowują nowe role i pomoce, uczą się planować i organizować procesy, uczą się rozumieć swoje intencje i rozmawiać o tym, czego doświadczają. Dzięki temu nabywają podstawowe kompetencje (np. związane z pracą w grupie, rozwiązywaniem problemów, komunikacją), które przydadzą im się w szkole i dalszym życiu. Przez

zabawę dzieci uczą się dostrzegać ograniczenia i zasady, a także negocjować te ostatnie, szanować je i monitorować ich przestrzeganie.

W ramach planu dnia oprócz możliwości zabawy dzieci mogą korzystać z innych form uczenia się. Możliwe są projekty stwarzające dzieciom okazję do uczenia się w żartobliwy sposób, poszukiwania odpowiedzi na własne pytania, rozmawiania o ich zainteresowaniach, uczestnictwa w planowaniu projektów i w podejmowaniu decyzji. Również w przypadku projektów nauczyciele nie dostarczają dzieciom gotowych rozwiązań, ale oferują im wsparcie w procesie aktywnego uczenia się, w którym dzieci mogą wykorzystać już zdobytą wiedzę i tworzyć własne powiązania. W ten sposób dzieci nie tylko uczą się metod nabywania wiedzy, lecz również ćwiczą współpracę z innymi i akceptowanie odmiennych opinii.

Rodzice to najważniejsze osoby w życiu dziecka. Są podstawowymi źródłami opieki i osobami, z którymi dziecko ma najbliższe relacje. Więź z rodzicami daje dziecku poczucie bezpieczeństwa i pewność siebie. Jest to niezbędna podstawa, dzięki której dzieci mogą uczyć się od samego urodzenia i zbierać doświadczenia, które później przyniosą ze sobą do placówki i będą dalej rozwijać. W takim momencie istotne jest, aby dziecko potrafiło wejść w relację z nowym opiekunem i aby rodzina oraz placówka opieki dziennej wspólnie zajmowały się rozwojem dziecka. Aby umożliwić dziecku sprawne wdrożenie się w życie placówki, osoby zaangażowane w proces powinny starać się aktywnie współpracować z placówką. Pierwszy dzień w placówce przedszkolnej lub w szkole to moment o kluczowym znaczeniu w życiu dziecka.

Mimo że wraz z rozwojem dziecka poszerza się zakres jego doświadczeń, przygotowanie dziecka do pójścia do szkoły nie odbywa się tylko w zerówce. Przygotowanie to oznacza aktywne organizowanie przejścia od życia przedszkolaka do życia ucznia szkoły podstawowej. Jeśli przejście to ma być udane, opiekunowie, nauczyciele szkół podstawowych i rodzice muszą rozmawiać o swoich oczekiwaniach i współpracować.

- W przypadku dzieci współpraca dotycząca tego przejścia oznacza między innymi:
- poznawanie nowych miejsc i sposobów uczenia się,
- nawiązywanie nowych relacji, oraz
- zdolność stosowania nabytej wiedzy i kluczowych umiejętności.

W przypadku dorosłych współpraca ta oznacza:

- rozpoznawanie procesów rozwojowych dziecka i wymiana informacji na ich temat, oraz
- proponowanie dzieciom tematów w oparciu o to porozumienie, a w efekcie organizowanie wspólnych projektów.

To nie tylko podstawa pracy wychowawców pracujących w placówkach przedszkolnych oraz opiekunów pracujących w domu, lecz również pomoc dla rodziców pozwalająca im na współdzielenie odpowiedzialności za edukację ich dzieci i rozwijanie współpracy w tym zakresie.

Co oznacza wdrożenie Programu Edukacyjnego dla Saksonii?

- Dzieci przyjmują odpowiedzialność za spełnianie swoich podstawowych potrzeb.
- Dzieci mają swobodę zabawy, a także dużo czasu i okazji na tego typu zajęcia.
- Cele edukacyjne są sformułowane w oparciu o obserwacje poszczególnych dzieci i grupy jako całości.
- W oparciu o przygotowaną dokumentację przeprowadzane są rozmowy z rodzicami, których celem jest poinformowanie ich o zainteresowaniach, potrzebach i rozwoju dziecka.
- Otoczenie pozwala dzieciom na realizację ich indywidualnych celów związanych z nauką i stawianie czoła wyzwaniom.
- Dzieci realizują plan dnia i przyjmują za niego częściową odpowiedzialność.
- Przygotowanie do szkoły jest postrzegane jako proces nauki, rozpoczynający się w momencie urodzin.
- Konieczna jest chęć współpracy ze wszystkimi uczestnikami procesu edukacyjnego.

Wydawca:

Saksońskie Ministerstwo Kultury
Dział 36: Dzienna opieka nad dziećmi i zawody społeczne
Carolaplatz 1, 01097 Drezno
Infolinia: +49 351 5642526
E-mail: info@smk.sachsen.de
www.bildung.sachsen.de

Niniejsza broszura została stworzona przez regionalną grupę roboczą ds. edukacji przy współpracy z następującymi osobami:

Ruth Beyer, kierownik placówki opieki dziennej przy Martinstraße, Chemnitz; Madleine Ehrlich, kierownik placówki opieki dziennej „Sörnewitzer Kinderwelt e. V.”, Coswig; Maria Hackel, doradca, biuro ds. młodzieży w Lipsku; Bärbel Höhne, kierownik placówki opieki dziennej „Knirpsenland”, Miśnia; Brigitte Kittel, doradca w Solidar-Sozialring GmbH, Zwickau; dr Susanne Kleber, asystent na Wydziale Nauk Pedagogicznych, Drezdeński Uniwersytet Techniczny; Beate Nobis, kierownik placówki opieki dziennej „Kinderhaus Leubnitz e. V.”, Drezno; Angelika Scheffler, doradca, krajowe biuro ds. młodzieży; Ina Schenker, asystent w Ev. Hochschule für Soziale Arbeit Dresden (FH) (Drezdeńskie Ewangelickie Kolegium Pracy Społecznej); Brigitte Wende, Amtsrätin, Saksońskie Ministerstwo Kultury i Sportu; Marion Wolf, kierownik placówki opieki dziennej „Mäuseburg”, Waldkirchen; Eike Zwinzscher, kierownik placówki opieki dziennej „Pustebume”, Frankenberg, a także przy wsparciu następujących placówek opieki dziennej: „Mäuseburg”, Waldkirchen, „Sörnewitzer Kinderwelt e. V.”, Coswig; „Pustebume”, Frankenberg, Lichtenstein

Redaktor: Marie-Luise Spiewok, współpracownik Saksońskiego Ministerstwa Spraw Socjalnych i Ochrony Konsumentów

Korekta: Rahel von Wroblewsky

Układ: Tania Miguez, Jens Klennert
Projekt graficzny: Denny Winkelmann

Skład: Ö Grafik, Drezno

Zdjęcia: Frankenberg, placówka Waldkirchen i Coswig

Nakład: 3000 egzemplarzy

Druk: Druckerei Thieme, Miśnia

Data publikacji: grudzień 2012 r.

Niniejszą broszurę można otrzymać bezpłatnie w: Saksońskim biurze dystrybucji broszur rządowych (Zentraler Broschürenversand der Sächsischen Staatsregierung)
Hammerweg 30, 01127 Drezno
Tel.: +49 351 2103671 lub +49 351 2103672
Faks: +49 351 2103681
E-mail: publikationen@sachsen.de
www.publikationen.sachsen.de